

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дпн Милен Замфиров,

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен

„доктор“ по: област на висше образование 1. Педагогически науки,

Професионално направление

1.2. Педагогика, докторска програма: „Специална педагогика“

Автор: Димитриос Евангелос Танис

Тема: Дигитални образователни ресурси и технологии за преодоляване на езиковите и математическите когнитивни нарушения при деца със специални образователни потребности (умствена изостаналост).

Научен ръководител: проф. д-р Емилия Евгениева

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № 1066 от 12.06.2024 г. на Ректора на Югозападния университет „Неофит Рилски“ съм определен за член на научното жури за осигуряване на защита на дисертационен труд Дигитални образователни ресурси и технологии за преодоляване на езиковите и математическите когнитивни нарушения при деца със специални образователни потребности (умствена изостаналост) за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование, 1. Педагогически науки, направление 1.2. Педагогика, докторска програма по Специална педагогика.

Автор на дисертационния труд е Димитриос Евангелос Танис, докторант в редовна форма на обучение към катедра „Управление на образованието и специална педагогика“ с научен ръководител проф. д-р Емилия Евгениева.

Представеният от Димитрис Танис комплект материали на хартиен носител е в съответствие с изискванията и включва следните документи:

– молба до Ректора на ЮЗУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;

– автобиография;

– протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;

- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации.

Докторантът е приложил дисертационен труд, както и 4 публикации.

Прегледът на всички предложени документи показва, че те съответстват с изискуемото и са по правилата на процедурата.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторантът Димитриос Евангелос Танис е бакалавър от Департамент по информационно и електронно инженерство (HIU) и Магистър по приложна информатика" (HIU) на същия университет. Магистър по специална педагогика на СУ. Има завършени курсове по брайл, и жестов език, обучение на възрастни, а също така и обучение на ученици със специални образователни проблеми в гимназиален етап на обучение. Работи като учител на деца и ученици със специални образователни потребности от 2005 г. Има участия в различни форуми, които са свързани с ИКТ, творческата заетост и създаването на приемаща среда и защитена професионална реализация в гр. Серес Гърция.

Тези биографични данни дават основание да се приеме, че работата по представената дисертационна разработка е пряко свързана с неговата компетентност и професионална реализация.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата на дисертацията е актуална, особено в контекста на съвременните тенденции на смесеното обучение – присъствено и дистанционно. Основното внимание на докторанта е свързана с възможностите, които предоставя съвременната образователна среда за предоставяне на образователна услуга и разположението в нея на съвременните дистанционни и електронни дидактични средства. Прави впечатление, че проблемът се разглежда в неговата цялостно, което изисква философията на приобщаващото образование. Той поставя на вниманието си мнението на педагогическите

специалисти и тяхното разбиране за процесите, които протичат днес, за да може да обособи пространството, в което да се разположи работата с дидактични електронни материали, предназначени за учениците със специални образователни потребности и в частност на учениците с умствена изостаналост. Това преви представената дисертация значима за процесите на обучение и разгръщането и налагането на философията на приобщаване. Изборът на темата на дисертацията е важен, навременен и добре реализиран, при това с ясен принос в образователния контекст. Нещоповече, задачите, които си поставя работата, взаимодействието между разбиранията на педагогическите специалисти за различни видове дидактически ресурси и начина на интегрирането на електронните дидактически ресурси в процеса на обучение има важен принос за съвременната педагогическа теория. Проследяването на мнението на учителите, установяване на тенденциите, които осигуряват приемащата образователна среда и съвместната работа на ученици с различни способности. Важен момент от разработването на темата е поставянето на изследователските задачи. При тях се наблюдава надграждане и взаимна обвързаност. На основание на направената картина на проблема на основание на теоретичен анализ на систематизирани източници от докторанта е разработена и изследователската програма. Особеното в нея е, че се прави анализ на съществуващата картина и в рамките на нея първо се проучват нагласите на учителите за работа с дигитални дидактични материали и в тази част се вписват дигиталните материали, които са предназначени за учениците с умствена изостаналост. По този начин изградена изследователската програма дава основание направените изводи да рисуват случващите се процеси на приобщаване. Едва на това основание вече се разработват авторски дигитални ресурси, които да се използват в структурата на приобщаваща образователна среда.

4. Познаване на проблема

Теоретичната част е разработена в рамките на 64 страници, структурирана в три параграфа, представящи разбирания за дигиталната компетентност, децата със специални образователни потребности, в частност тези с умствена изостаналост, описание на системата от умения за работа електронна среда. Всеки от параграфите разглежда проблема, от гледна точка

на поставения дисертационен проблем.

Дигиталната компетентност се разглежда в източници от последните две десетилетия. Поставени са за разглеждане дигиталната компетентност като част от системата от ключови компетентности, както и характеристиките на цифровото обучение заедно с дигитална компетентност и умения за социална реализация. Направеният преглед поставя широк кръг от въпроси, които имат пряко отношение към търсените параметри за оценка на възможностите и моделите за използване на дигитални електронни материали в процеса на обучение и мястото на приобщаващите техники за тяхната реализация за ученици с различна степен на развитие. Представени са общите тенденции в света и дигитализацията му, което дава възможност да се погледне на темата в по-широк, ценностен план. Това осигурява изграждане на по-глобална картина за ролята на процеса на обучение за развитието на подрастващите в тези сменящи се процеси. Прави впечатление, че докторантът е обърнал внимание на тенденциите, но не обърнал внимание на достатъчното пробойни в процеса. Така направеният обзор е по-малко критичен. Вероятно има основание за този подход.

Следващият параграф от теоретичната част изяснява някои особености на обучението на ученици със специални образователни потребности с по-специално внимание към децата с умствена изостаналост. Обърнато е внимание на процесите на социализация и на възможността за преодоляване на академичността в процеса им на обучение в полза на формирането на умения, които да им осигурят качество на живот. Обобщението направено за този параграф структурира философията на процесите на приобщаване, които са заложени още от женевската декларация по правата на човека до наши дни. Като точно тук докторантът посочва и някои от спецификите на реализирането на процеса в неговата страна. Това дава има допълнителен принос към направените изводи в резултат на изследването, защото го поставя в определен национален контекст. По този начин практическата приложимост на получените резултати от изследването се увеличава, още повече, че докторантът има участия в семинари и е водил обучения на специалисти.

Третият параграф представя дисертационния проблем от гледна точка на формирането на уменията за работа в електронна среда. В него са поставени съвременни теми, които са свързани с темите както за уменията за работа във

виртуалното пространство, така и за аспектите, които обезпечават здравето и сигурността на ползвателите на дигитални ресурси. Поставя се на вниманието и възможността да се подобри средата на обучение, така че това да повлияе на постигането на по-висока степен на емоционална интелигентност, които да подобри средата на учене.

Прави впечатление обобщението на тази първа глава, в която се поставят много важни теми, които заслужават внимание и допълнителна работа върху тях. Те насочват вниманието към това, че в новите условия на социално реализиране вероятно ще се наложи да се допълни разбирането за процес на обучение, реализация в него на различните деца, разбиране за учебно време и обем от учебно съдържание. Проблеми важни и очакващи своето внимание. В този смисъл още тук бих искал да потвърдя значимостта на посоченият принос от докторанта, свързват с теоретичното обосноваване на проблема.

5. Методика на изследването

Представената методика на изследването покрива изискванията за научно изследване. Проучени са нагласи на участниците в процеса на обучение и на база да постигнатите резултати е конструиран практически модел, който следва заявената готовност на педагогическите специалисти да реализират обучението на ученици със специални образователни потребности. На вниманието на изследователя са две познавателни области – език и математика, доколкото те осигуряват базовата учебна компактност и функционална грамотност.

Целта на изследването е да се оценят нагласите на педагогическите специалисти за работа и подбор на дигитални дидактически материали и съответно да се разработи софтуер на базата на типови педагогическа технология.

Базира се на устойчиви когнитивни процеси, като се търси ефективният начина за вписване в тях на дигиталните дидактически средства. За всичко това се прави обстоятелствено допитване до учителите. Търси се връзката между традиционните дидактически средства и новите дигитални такива, така че процесът да не претърпява значими промени. Очаква се по този начин да се постигне по-добро интегриране на иновацията, която да е в рамките на текущата професионална удовлетвореност на учителите.

Изследването се провежда със структуриран въпросник за учители, който се интересува от няколко аспекта, които са отговорни за успешната иновация. Става въпрос за устойчивост на човешкия ресурс – възраст, пол, образование, професионален опит. Също така и за наличие на административно обезпечаване, което осигуряват функционирането на всяка иновация. Част от условията са и степента на информираност, материалната обезпеченост, финансиране на процеса. Тези параметри осигуряват условията в които се реализира дадена иновация и водят до възможността да се постигне определена степен на удовлетвореност. Създаването на въпросник, който проучва тези параметри е добре свършена работа от Димитриос Евангелос Танис.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд представя добър изследователски продукт с теоретично-приложен характер. Направената характеристика на средата на обучение по отношение на готовността за използване на дигитални дидактически материали за обучението на ученици с умствена изостаналост позволява да се направят интересни изводи на този етап. Между тях е отношението между педагогическите специалисти и родителите. Картината става все по-динамична и отношенията, както и споделянето на отговорност за развитието на децата все по-близо до взаимна подкрепа. Данните разкриват, че педагозите потвърждават установяването на обучение в приобщаваща среда и изискват да имат информираност по съществени параметри на специалните образователни потребности, а също така и по възможностите за прилагане на дигитални дидактически средства. Вижда се от изследването, че в този процес нямат влияние факторите възраст, пол и образование. Интересна част от изследването на нагласите е ориентирано към организирането на приобщаването и финансирането на дейностите в него по отношение на дигиталната среда. Важно е да се отбележи напредъка в средата и търсене на по-пълноценно нейно осмисляне. Вече учителите поставят въпроса за отношението на време-реализация-заплащане. Това показва излизане от инерцията на доброто намерение и допълване към него на изисквания по отношение на интегрираното време в иновативните методики и съответното на това заплащане. Данните, които представя докторантът доказват, че

респондентите вече заявяват цялостна отговорност към процесите в изследваната иновация. Ясно са разграничени изискванията има към инвестираното време в новата методика, финансирането на необходимата за това среда и разбира се заплащането на техния труд.

Важен извод е това, че дигиталните дидактическите материали следват логиката на традиционните такива. Следователно средата се надгражда с нови дидактични материали, а следва установената познавателна логика. Установено е и многообразието от възможности за работа с авторови материали, а също така и с материалите на други автори. Този извод от дисертационното изследване е много важен, защото показва творческа активност на учителите развита компетентност за намиране на взаимодействия между различни по характер и авторство учебни материали.

Практическата тежест на дисертационната разработка е в разработения софтуер, който е лесен като инструмент, насочен към практиката на учителите и им позволява лесно да създават своите вариант като следват логиката в развитието на конкретните ученици. Така конструиран инструмента позволява на учителя да конструира задачи, които следват актуалното състояние на учениците и съответно да го надгражда. Лекотата на неговото функциониране позволява учителят да персонализира задачите.

Представеният дисертационен труд има добре структуриран текст и разпределение на тежестта на главите в него. Технически добре изпълнен и нагледен по отношение на проведеното изследване. Описани са таблиците и фигурите, които са включени в дисертационното изследване.

Използваната литература е от последните две десетилетия, в островната си час. Покрива сферите, в които е търсен анализа на представената иновация. Представени са теоретични анализи в областта на проблема. Стратегии и политики, които са изследвани и анализирани. Представени са нормативни документи, които обезпечават настоящите процеси.

7. Приноси и значимост на разработката

Представените приноси на дисертационното изследване са формулирани пределно кратко. Създаден е инструмент за оценка на нагласите, софтуер на основание на този инструмент и мрежа за професионална комуникация. Тези три приноса кореспондират със съвременните изисквания за развитие на

образованието 2030 и показват възможността за тяхното реализиране по отношение на персонализацията на процеса на обучение.

Структурираните приноси са предшествани от описателни заключения. В тях се посочват основните попадения до които докторантът е достигнал в процеса на своето изследване.

8. Преценка на публикациите по дисертацията

Представените публикации са по темата на дисертацията. Следват етапите на разгръщане на изследването и представят всички части от нейното съдържание.

9. Лично участие на докторанта

Представените данни от биографията на докторанта показват неговата професионална устойчивост и интереси. Разработката е направена в процеса на неговото професионално развитие и утвърждаване. Направеното изследване е на практика част от неговата непосредствена работа и е планирано през нея. Това предполага, че получените резултати ще се развиват и в следващите години в непосредствената му работа. Това отговаря на смисъла на образователния етап на докторската програма по Специална педагогика.

10. Автореферат

Авторефератът отговаря на изискванията. Съдържанието му следва логиката на дисертационното изследване. Докторантът успешно го е реструктурирал. В значителна част е съкратил теоретичните постановки, които е включил в дисертационната си разработка и по този начин е имало възможност да представи в достатъчен обем изследователската си програма и получените т нея резултати.

11. Критични бележки и препоръки

Прави впечатление, че избраните фактори за анализ на получените данни са в по-голямата си част вече балансираны и задаващи спокойната атмосфера на работа в съвременната приобщаваща среда. Това се наблюдава и в други изследвания. Възрастта, полът и образованието, като и професионалният опит са фактори, които са достигнали своята точка на конкретност и по тази причина те не влияят на процеса на обучение и случващото се в него. Този факт изисква

те да се наблюдават, но да не се очаква, че може да обрисуват динамика в системата.

12. Лични впечатления

Нямам лични впечатления.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Докторантът добре са насочва към оценка на информираността, финансовата обезпеченост и мениджмънта на времето в своето изследване, но не са достатъчно атрактивно коментирани в анализа. Необходимо е било да се направи допълнително проучване за тяхното въздействие върху средата и да се направи по-обстоятелствена анализ.

Разработеният софтуер е практически приложимият елемент в изследването. Той се основава на получените данни за нагласите на преподавателите и по тази причина е мотивиран. В много голяма степен изследването би спечелило, ако беше проследена ефективността му в процеса на обучение или най-малко оценката на учителите, които са го използвали.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационен труд на Димитриос Евангелос Танис на тема Дигитални образователни ресурси и технологии за преодоляване на езиковите и математическите когнитивни нарушения при деца със специални образователни потребности (умствена изостаналост). е с добра структура и е има научно-теоретична и практико-приложна стойност. Той покрива изискванията на нормативната уредба в Република България, разписани в Закона за развитие на академичния състав за придобиване на научни степени, като има актуална тематиката, добра структура и организация.

Дисертационният труд показва, че докторанта Димитриос Евангелос Танис притежава изискуемите теоретични познания по темата, компетентност за планиране и практическо провеждане на научно изследване, качества и умения за анализ и интерпретация на научни данни и резултати, в научна област 1.2. Педагогика – Специална педагогика.

Въз основа на всичко гореизложено, аз давам положителна оценка за

дисертационния труд и автореферата, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор” на Димитриос Евангелос Танис по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

Проф. Милен Замфиров, д.н.